

Słabnące partnerstwo Indii i Rosji – niespodziewany efekt wojny na Ukrainie

Patryk Kugiel

Indie nie potępiły Rosji za jej agresję na Ukrainę, czego powodem są historyczne więzi ideologiczne oraz uwarunkowania strategiczne i militarne. Wojna powoduje jednak niekorzystne z punktu widzenia Indii zmiany – osłabienie Rosji, załamanie jej współpracy z Zachodem i rosnące uzależnienie od Chin. W rezultacie maleje jej znaczenie jako ważnego partnera Indii, w tym dostawcy uzbrojenia i technologii. Zacieśnienie współpracy USA i państw UE z Indiami w dziedzinie bezpieczeństwa i energetyki będzie w dłuższej perspektywie służyło oddalaniu się Indii od Rosji.

Wstrzymanie się przez Indie podczas głosowania w ZO ONZ 12 października, gdy potępiono Rosję za [aneksję czterech regionów Ukrainy](#), było kolejnym przykładem neutralnego stanowiska tego państwa wobec rosyjskiej agresji. Od początku inwazji Rosji na Ukrainę [Indie starają się nie zrazić do siebie ani Rosji, ani partnerów zachodnich](#). W efekcie konsekwentnie wstrzymują się od głosu na forum międzynarodowym (RB ONZ, ZO ONZ, UNHCR), apelując jednocześnie o zakończenie działań zbrojnych i rozwiązanie sporu na drodze dyplomacji i dialogu. Nie dołączają jednocześnie do działań mających na celu izolację dyplomatyczną Rosji i międzynarodowe sankcje przeciw niej. Przeciwnie, od marca br. wielokrotnie zwiększyły zakupy rosyjskiej ropy, stając się jej drugim największym importerskim na świecie (po Chinach).

Strategiczne partnerstwo. Podstawą relacji indyjsko-rosyjskich są silne związki historyczne, podobna wizja świata i zbieżne interesy strategiczne. W przeszłości Indie mogły liczyć na poparcie ZSRR na forum międzynarodowym i jego weto w RB ONZ w kluczowych dla siebie kwestiach (np. w sprawie Kaszmiru), dlatego do dziś Rosja uznawana jest za najbardziej zaufanego partnera. Po [aneksji Krymu w 2014 r.](#) premier Narendra Modi zapewnił prezydenta Władimira Putina (z którym łączy go 20-letnia osobista znajomość), że „każde dziecko w Indiach wie, że największym przyjacielem Indii jest Rosja”, a podczas ostatniego [spotkania przywódców](#)

[w Samarkandzie](#) we wrześniu br. podkreślał „nierozzerwalną przyjaźń” obu państw. Od 2000 r. Indie i Rosję łączy „partnerstwo strategiczne” (od tego czasu odbywają się coroczne szczyty przywódców), podniesione w 2010 r. do rangi „specjalnego i uprzywilejowanego”.

Dawne związki ideologiczne, w tym krytyka zachodniego imperializmu i kolonializmu, przekształciły się po zakończeniu zimnej wojny we wspólny sprzeciw wobec jednobiegunowego świata, w którym uprzywilejowaną pozycję zajmują USA i ich sojusznicy. Oba państwa podzielają opinie w wielu kwestiach międzynarodowych (np. polityki promowania demokracji, interwencji humanitarnych) i podjęły współpracę dwustronną i wielostronną (np. w ramach BRICS) w celu budowy porządku wielobiegunowego, gdzie mocarstwa wschodzące mogą uzyskać większy wpływ na globalne zarządzanie.

Rosja ma też strategiczne znaczenie dla Indii jako to mocarstwo w Azji, które może równoważyć rosnące wpływy Chin. Z uwagi na [napięcia indyjsko-chińskie](#) z perspektywy Indii najlepszym rozwiązaniem byłaby silna Rosja posiadająca dobre relacje z Zachodem i utrzymująca dystans wobec ChRL. Indie obawiają się także, że w przypadku pogorszenia relacji z Rosją państwo to mogłoby zwiększyć współpracę z Pakistanem, w tym dostawy broni.

Współpraca obronna. Rosja jest największym źródłem uzbrojenia dla Indii, a obie armie przeprowadzają regularne ćwiczenia wojskowe. W grudniu 2021 r. zainaugurowano

specjalny format dialogu 2+2 (ministrów obrony i spraw zagranicznych) oraz przyjęto nową umowę o współpracy wojskowej na lata 2021–2031. Według szacunków 60–90% uzbrojenia używanego w indyjskich siłach zbrojnych ma pochodzenie rosyjskie bądź radzieckie, w tym czołgi, okręty podwodne i samoloty.

Atrakcyjność Rosji w tej dziedzinie wynika po pierwsze z tego, że rosyjskie uzbrojenie jest tańsze od zachodniego i łatwiejsze w obsłudze, a indyjskie załogi są doskonale z nim zaznajomione. Po drugie, Rosja była gotowa – w przeciwieństwie do państw zachodnich – sprzedawać najnowocześniejsze uzbrojenie, np. system obrony przeciwrakietowej S-400 czy okręty podwodne o napędzie atomowym. Po trzecie, Rosja zgadzała się na przeniesienie części produkcji sprzętu do Indii, transfer technologii i współpracę technologiczno-badawczą. Na rosyjskich licencjach w Indiach produkowane są np. czołgi T-90 czy samoloty SU-30MKI. Jednocześnie od 2001 r., gdy poprawiły się stosunki indyjsko-amerykańskie, uzależnienie Indii od rosyjskich dostawców systematycznie spada. Indie zaczęły dywersyfikować zakupy uzbrojenia, współpracując m.in. z USA, Francją i Izraelem. O ile na początku XXI w. aż 80% importowanego uzbrojenia pochodziło z Rosji, w latach 2012–2016 było to 69%, a w okresie 2017–2021 tylko 46%.

Relacje gospodarcze i społeczne. Silnym związkom wojskowym nie towarzyszą ważne interesy gospodarcze czy kontakty międzyludzkie. W ostatnich latach udział Rosji w handlu zagranicznym Indii oscylował poniżej 1,5%, dając jej 25. miejsce wśród partnerów handlowych. W 2021 r. całkowita wymiana towarowa z Rosją wyniosła 13 mld dol., znacznie mniej niż z USA (119 mld dol.), UE (116 mld dol.) czy Chinami (115 mld dol.). Dopiero w 2022 r. obroty z Rosją wzrosły dynamicznie z uwagi na skokowy wzrost importu ropy, czyniący Rosję w październiku 2022 r. największym dostawcą surowca (odpowiada za 22% importu) i siódmym partnerem handlowym. Podobnie niewielkie są rosyjskie inwestycje bezpośrednie w Indiach (1,2 mld dol. do końca 2021 r.) w porównaniu z napływem kapitału z UE (87 mld dol.) czy USA (52 mld dol.). Utrzymuje się znaczenie Rosji jako dostawcy paliwa i technologii nuklearnych, rosyjska firma buduje także kolejne dwa reaktory (obok dwóch już istniejących) elektrowni w Kudankulam. Zawarcie w 2008 r. umowy z USA o cywilnym wykorzystaniu energii atomowej oznacza jednak, że także zachodnie firmy mogą stać się dostawcami.

Ograniczaniu znaczenia Rosji sprzyjają coraz słabsze związki kulturalne, społeczne i międzyludzkie. Indyjscy studenci dużo częściej wybierają uniwersytety w USA (207 tys. w 2020 r.) czy w Europie (ok. 160 tys.) niż w Rosji (16 tys.). Niewielka diaspora indyjska w Rosji (ok. 24 tys. osób) odgrywa nieporównanie mniejszą rolę niż społeczności indyjskie w USA (4,4 mln) czy w państwach europejskich (ok. 2,2 mln).

Mniejsze nakłady na współpracę kulturalną i wymianę młodzieży przy dominacji zachodnich treści kulturowych sprawiają, że młode pokolenie, urodzone po zimnej wojnie, dużo bardziej orientuje się na Zachód niż na Rosję.

Wnioski i perspektywy. Partnerstwo indyjsko-rosyjskie jest reliktem zimnej wojny i od dłuższego czasu traci na znaczeniu. Rosyjska agresja na Ukrainę przyspiesza ten proces z kilku powodów – osłabia potencjał Rosji, pogarsza jej relacje z Zachodem i prowadzi do dalszego zbliżenia do Chin, wobec których zajmuje pozycję słabszego partnera. Stawia to pod znakiem zapytania wiarygodność Rosji jako zaufanego partnera strategicznego Indii w sytuacji ich konfliktu z Chinami. Dodatkowo straty rosyjskiego sprzętu i amunicji w wojnie oraz zachodnie sankcje będą rodzić problemy z serwisowaniem posiadanego i z dostawami nowego uzbrojenia, co będzie skłaniało Indie do większego zbliżenia z USA i Europą. Także realizacja indyjskich ambicji modernizacyjnych, które wymagają dostępu do zagranicznych rynków, nowoczesnych technologii i kapitału, czyni Zachód dużo ważniejszym partnerem.

Agresja Rosji na Ukrainę i jej skutki postawiły Indie w trudnej sytuacji dyplomatycznej i niosą negatywne konsekwencje dla indyjskiego wzrostu gospodarczego. Przedłużająca się wojna i eskalacja rosyjskich działań, w tym obawy przed użyciem przez Rosję broni jądrowej, mogą skłaniać indyjskie władze do coraz wyraźniejszej krytyki Federacji Rosyjskiej. Jednak z uwagi na uzależnienie od rosyjskiego uzbrojenia i coraz ważniejszą współpracę energetyczną Indie w krótszej perspektywie nie potępia otwarcie Rosji. Tym samym kontynuacja współpracy dwustronnej będzie stanowiła dla Rosji źródło dochodów, podważając skuteczność sankcji i utrudniając jej izolację dyplomatyczną.

Partnerzy zachodni mają niewielki wpływ na Indie i skłonienie tego państwa do przyjęcia krytycznego stanowiska wobec Rosji byłoby zadaniem trudnym, długotrwałym i kosztownym. Mogą jednak namawiać Indie do wykorzystania kontaktów i wywarcia presji na Rosję, by zakończyła agresję. W dłuższej perspektywie Zachód może stopniowo zastępować Rosję w roli dostawcy strategicznych zasobów (broni, surowców i technologii), może też popierać indyjskie aspiracje międzynarodowe. Państwa postkomunistyczne w Europie Środkowej mogą złożyć alternatywną ofertę serwisowania poradzieckiego sprzętu. Konieczna będzie też współpraca z Indiami w pozyskiwaniu surowców energetycznych w korzystnej cenie, np. wspólne wywieranie presji na innych eksporterów ropy w celu zwiększenia wydobycia. UE może również zwiększyć finansowanie zielonej transformacji energetycznej w Indiach w ramach istniejącego Partnerstwa Klimatycznego. Intensyfikacja dialogu politycznego między UE i USA a Indiami powinna służyć odbudowie zaufania i współpracy na rzecz reformy instytucji międzynarodowych, w których Indie odgrywałyby większą rolę.